

KAITSEVÄE ÜHENDATUD ÕPPEASUTUSE KÕRGEMA SÕJAKOOI KADETTIDE VÄÄRTUSHINNANGUD¹

KAREN KULDNOCK

I. Sissejuhatus

Kaitsevälase elukutse on vastutusrikas, sest tema kätte on usaldatud meie riigi ja rahva kaitse. See oluline roll on seadnud ka ühiskonna ootused kõrgemale. J. Sepp kirjutab 1933. aastal ilmunud raamatus “Ohvitser”, et eriline tähtsus on kaitsevälase moraalsel omadustel. Esimese Eesti vabariigi aegse sisemäärustiku järgi on peale distsipliini, mis on rajatud kohusetundele, isamaa-armastusele ja rahvuslikule meelsusele (originaaltekstis *riiklik meeoleolu*), olulised veel ustavus ja ausameelsus, julgus, vaprus ja võitlusvalmis olek, otsustus- ja algatusvõime, viisakus, kokkuhoidlikkus, kasinus, kannatlikkus ja kindel usk oma võimetesse.² 2004. aastal kehtestatud kaitseväge eetikakoodeksis nimetatakse kaitseväge põhiväärtustena ustavust, distsipliini, vastutust, ausust, õiglust, inimväärikust, õpihimu ja kaalutletust.³

Siinses artiklis vaadeldakse, mis osutub määravaks Kaitseväge Ühendatud Õppeasutuste kõrgema sõjakooli kadettide kutsevalikul. Kas neidsamu väärtusi, mida nimetab J. Sepp, peetakse tähtsaks ka enam kui 70 aastat hiljem? Kuivõrd oluliseks peavad kõrgema sõjakooli kadetid neidsamu eetikakoodeksis nimetatud väärtusi? Käsitluse all on kaitsevälase kutsevalikut põhjendavad argumendid ja see, millisena tulevased ohvitserid näevad oma rolli Eesti ühiskonnas. Analüüsitakse Kaitseväge Ühendatud Õppeasutuste kõrgema sõjakooli kolme põhikursuse (7., 8., 10. PK) noorkadettide 26 esseed, mis on kirjutatud teemal “Mida tähendab olla ohvitser?” ja “Olla ohvitser – kutse või kutsumus?”. 7. PK alustas õpinguid 2003. a sügisel, 8. PK 2004. a sügisel ja 10. PK 2006. a sügisel. Kõrgemas sõjakoolis õpinguid alustavad noorkadetid on üldjuhul 19–25aastased. Valdav osa neist on pärast gümnaasiumi lõpetamist läbinud ajateenistuse ja tulnud seejärel sõjakooli õppima. Pärast kooli lõpetamist saavad nad rahuaja jalaväerühma ülema ja sõjaaja jalaväekompanii ülema kutse.

---

¹ Põhjalikum artikkel samal teemal on ilmunud Emakeele Seltsi 53. aastaraamatus.

² **Sepp, J.** 1933. Ohvitser. Tallinn: Joh. Pals'i Kirjastus, lk 3–4.

³ **Kaitseväge eetikakoodeks.** 2004. <http://www.vk.kra.ee/index.php?option=com_content&view=article&id=114&Itemid=98>, (29.10.2008).

Kasutatavaks uurimismeetodiks on lingvistiline tekstianalüüs⁴, mille järgi tekst on tähendustervik, kus iga keeleüksus konstrueerib tähendust. Artiklis vaadeldakse argumenteerimist kui protsessi nii sisulisest kui ka vormilisest küljest. Ühelt poolt vaadeldakse kutsevalikut põhjendavate argumentide liike ja keelekasutust, mille kaudu kadett oma seisukohti esitab. Teiselt poolt analüüsitakse, mis positsioonilt teksti kirjutaja oma arvamust avaldab ja kuidas ta oma argumente usaldusväärsemaks üritab muuta. Noorkadettide argumentatsioon pole adresseeritud konkreetsele suhtluspartnerile, ent nii nagu iga arvamusteksti looja esitab ka sõjakooli kadett esees oma arvamusi põhjendatult ja püüab oletatavat lugejat veenda oma seisukohti omaks võtma. Seetõttu on esseede eesmärk lugejat mõjutada.

2. Argumenteeriv tekst

Tänapäeva tekstianalüüs seostub klassikalise retoorikaõpetuse ja argumenteerimistehnikatega.⁵ 1960. aastatel ärkas uuesti huvi retoorika vastu, sealjuures keskenduti eelkõige argumenteerimisvõtete uurimisele. Seega on argumenteerimisvõtted taas aktuaalsed, üha enam tuntakse huvi selle vastu, kuidas inimesi on võimalik tekstidega mõjutada.

Retoorilise analüüsi puhul rõhutatakse, et tegelikkus on tõlgendamise küsimus. Ei eeldata, et keelekasutus seletab näiteks kõneleja ja kirjutaja suhet või välismaailma fakte ühetähenduslikult. Retoorilises analüüsis ei ole eesmärk tõlgendada asja olemust iseeneses, vaid tõlgendatakse argumentatsiooni. Argumentatsiooni puhul ei uurita üksnes tekstisiseseid struktuure, retoorilisi võtteid ja tähendussisu, vaid oluline on analüüsida seda, missuguses kontekstis neid argumente või selgitusi kasutatakse ja missugustes olukordades need luuakse. Argumenteerimist vaadeldakse ennekõike sotsiaalse tegevusena.⁶

Psühholoog Michael Billig räägib⁷ argumenteeriva mõtlemise duaalsusest: meie suhtumised on ühelt poolt alati isiklikud, individuaalsed, aga

---

⁴ **Kasik, R.** 2004. Interpersonaalse tähenduse konstrueerimine. Ühe intervjuu analüüs. – Tekstid ja taustad III. Lingvistiline tekstianalüüs. Toim. R. Kasik. Tartu Ülikooli eesti keele õppetooli toimetised 28. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, lk 33.

⁵ **Kasik, R.** 2002. Tekstil on mitu palet. – Tekstid ja taustad. Artikleid tekstianalüüsist. Toim. R. Kasik. Tartu Ülikooli eesti keele õppetooli toimetised 23. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, lk 7.

⁶ **Jokinen, A.** 1999. Vakuuttelevan ja suostuttelevan retoriikan analysointi. – Diskurssianalyysi liikkeessä. Arja Jokinen, Kirsi Juhila, Eero Suoninen. Tampere: Vastapaino, s. 127. [Edaspidi *Jokinen 1999*]

⁷ **Billig, M.** 1991. Ideology and Opinions. Studies in Rhetorical Psychology. London, Newbury Park, New Delhi: Sage Publications, pp. 43–44.

samal ajal on nad ka osa laiemast argumentatsioonikontekstist, mingist väitlusest. Iga inimene viitab oma ütlustega oma isiklikele tõekspidamistele ja näitab nende kaudu midagi ka enda kui indiviidi kohta. Osutades oma suhtumistele, tehakse aga rohkem, kui väljendatakse oma isiklike tõekspidamisi. Sel moel asetatakse ennast ka mingisse avalikku väitluse. Niisiis on hoiakutel lisaks individuaalsele tähendusele ka sotsiaalne tähendus, kui see individuaalne asetub laiemasse konteksti. See tähendab, et inimeste hoiakud ei viita mitte üksnes nende tõekspidamistele, vaid nad viitavad ka neile teistele positsioonidele avalikus argumentatsioonis, millele ennast vastandatakse.

Frans H. van Eemeren jt⁸ räägivad argumenti funktsionaalsest olemusest. Argumentatsiooni eesmärk on lahendada arvamuste lahknevusi, seega on argumentatiivsele diskursusele iseloomulik argumentatiivne vastandus.⁹ Frans H. van Eemereni jt järgi¹⁰ kasutatakse argumentatsiooni selleks, et õigustada või lükata ümber mingit seisukohta. Chaïm Perelman, üks uue retoorika juhtfiguuridest, rõhutab vastuvõtja olulisust. Tema sõnul püütakse argumentide esitamise kaudu hankida või tugevdada publiku heakskiitu või toetust esitatud väitele.¹¹

Tekstiurijad seostavad argumentatsiooni kindla tekstitüübi, argumenteeriva tekstiga. Reet Kasiku järgi¹² on argumenteeriva teksti põhiülesanne autori arvamuse vahendamine ja selle põhjendamine, nähtuste põhjuse ja tagajärje seoste näitamine. Seisukohavõtt on seotud keelevälise tegelikkusega, näiteks lugejale tuttava aktuaalse probleemiga. Kersti Lepajõe väitel¹³ on argumenteeriva kirjutaja eesmärk muuta lugeja mõttekäiku nii, et see ühtiks argumenteerija omaga. Argumenteeriv tekst on kirjutaja ja kujuteldava lugeja vaheline dialoog. Argumenteerivat tekstitüüpi esindavad ka sõjakooli kadettide esseed. Keeleväliline probleem on siin ohvitserikutse valimine ja dialoogilisus seisneb poolt või vastu hoiakus. Kadetid on oma valiku teinud ja esitavad pooltargumente, polemiseerides kujuteldava lugeja hüpoteetiliselt vastupidise positsiooniga.

Argumenteerivale tekstitüübile on iseloomulikud kindlad keelelised tunnused, näiteks eitavad laused, vastandust ja võrdlust sisaldavad väljendid, tingiv kõneviis, võimalikkust või vajalikkust (*võib, peab*), tõenäosust (*kind-*

⁸ Eemeren, F. H. van *et al.* 1998. *Argumentation. – Discourse as Structure and Process. Discourse Studies: A Multidisciplinary Introduction. Vol. 1.* Ed. Teun A. Van Dijk. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage Publications, p. 218.

⁹ *Ibid.*, p. 208.

¹⁰ *Ibid.*

¹¹ Perelman, Chaïm 1996. *Retoriikan valtakunta.* Tampere: Vastapaino, s. 16.

¹² Kasik, R. 2007. *Sissejuhatus tekstiõpetusse.* Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, lk 41–43. [Edaspidi *Kasik 2007*]

¹³ Lepajõe, K. 2002. *Argumenteerimisoskusest eksamikirjandite põhjal.* – Keel ja Kirjandus, nr 4, lk 272.

lasti, võib-olla) ning positiivset või negatiivset hinnangut (*õnneks, kahjuks*) väljendavad sõnad, omadussõnad ja nende võrdlusastmed, põhjuslikud side- ja määrsõnad (*seetõttu, järelikult, niisiis, seega*). Keelekasutuse kaudu avaldub kirjutaja suhtumine ja just selliste keeleliste valikutega üritab kirjutaja lugejat mõjutada.

Keelekasutuses saab eristada kaht mõjutamise põhitüüpi: faktipõhine (teoreetiline) ja tundepõhine (ateoreetiline) argumentatsioon. Faktipõhised laused on informatiivsed väitlused, mille tõeväärtust saab tõestada: väide on kas õige või vale. Tundepõhised laused väljendavad kirjutaja suhtumist, arvamusi ja soove. Need ei ole tõesed ega väärad¹⁴. Näiteks lause “Mõiste ohvitser on pärit 15. sajandi Prantusmaalt, kus kuningas moodustas senise vasalli kohustussüsteemile põhineva armee asemele regulaararme”¹⁵ on faktipõhine. Seevastu lause “Olla ohvitser tähendab – alati ja pidevat võitlust iseendaga, et mitte välja näidata oma nõrkusi” on tundepõhine, sest sisaldab kirjutaja isiklikku arvamust.

Teksti kirjutajal on võimalik esitatavaid fakte valida nii, et nad teenivad soovitud eesmärki. Seega on mõtet esitada argumentidena selliseid asjaolusid, mis autori hoiakuid toetavad, ning jätta nimetamata vähem soodsad.¹⁶ Tundepõhine argumentatsioon toetub inimeste kogemustele ja uskumustele. Esitav väide seostatakse millegi muuga, millesse lugeja eeldustekohaselt suhtub tundepõhiselt: kas negatiivselt või positiivselt.¹⁷ Näiteks väites “Ohvitser peab olema iseloomult aus, usaldusväärne ja meelegendel” eeldatakse, et aus, usaldusväärne ja meelegendel on lugeja jaoks positiivsed omadused.

3. Kaitsevälase kutse

Eetikakoodeksite käsiraamatus¹⁸ nimetatakse traditsiooniliste professioonidena eelkõige meditsiini, õiguse, kiriku ja armeega seotud asjatundjaid. Seega kuulub ka kaitsevälase kutse traditsiooniliste elukutsete hulka. Sealsamas käsiraamatus mainitakse¹⁹, et professioone iseloomustab üldjuhul erialane teoreetiliste ja praktiliste teadmiste kogum: erialal töötamiseks on vaja eelnevat õpet. Professiiooni puhul on oluline avaliku huvi tähtsus või avalikkuse teenimine.

---

¹⁴ **Kasik** 2007, lk 94.

¹⁵ Kõik artiklis olevad esseede tekstinäited on esitatud muutmata kujul.

¹⁶ **Kasik** 2007, lk 97.

¹⁷ *Ibid.*, lk 98.

¹⁸ **Eetikakoodeksite käsiraamat**. 2007. Koost. T. Aavik jt. Tartu: Tartu Ülikooli eetikakeskus, lk 19.

¹⁹ *Ibid.*, lk 19, 21.

Huntingtoni järgi iseloomustavad professiooni esindajat asjatundlikkus, vastutustundelisus ja korporatsiooni kuulumine. Oma ala professionaal on eriteadmiste ja -oskustega ekspert ühiskonnale olulises valdkonnas. Tema asjatundlikkus on omandatud pikaajalise hariduse ja kogemuse teel. Professionaal on tegutsev ekspert, kes töötab ühiskonna heaks ja pakub erinevaid teenuseid, mis on olulised ühiskonna toimimise seisukohalt. Elukutse esindajad jagavad ühtse üksuse arvamusi ja on üksteisest teadlikud kui omaette grupist. Ainulaadset ühiskondlikku vastutust jagatakse kollektiivselt.²⁰

Nendesamade tunnuste põhjal analüüsib Huntington ka kaitseväelase elukutset. Tema järgi võtab ohvitserikutse kesksed oskused kõige paremini kokku Harold Lasswell, kelle väitel tegeleb ohvitser vägivalla juhtimisega. Kaitsejõudude ülesanne on tagada hästi relvastatud armee olemasolu. Ohvitseri kohustused on sealjuures järgmised: 1) väe organiseerimine, 2) tegevuse planeerimine, 3) tegevuse suunamine nii lahingus kui ka väljaspool lahingut. Kaitseväelane peab olema heal tasemel ekspert, seejuures ka sisemiselt intelligentne, heade isiku- ja juhiomadustega, kes suudab täita ülesandeid isegi ilma märkimisväärse harjutamise ja kogemusega.

Ohvitseri asjatundlikkus kohustab teda kandma ka teatud vastutust. Ohvitser vastutab ühiskonna sõjalise julgeoleku eest. Ohvitseri motivatsioon on armastus oma töö vastu ja ühiskondlike kohustuste tundmine, oskus kasutada oma oskusi ühiskonna hüvanguks. Ohvitser vastutab oma riigi eest. Ohvitserikutse on avalik amet ja ohvitserikorpus avalik organisatsioon.²¹

4. Kutsevalikut põhjendavad argumendid

Kõige parem veenmisvahend on fakt. Faktilist argumenti esitades püüab argumenteerija näidata, et tema positsiooni mingis küsimuses saab ratsionaalselt seletada. Fakti on raske eitada või seda kummutavat uut fakti leida. See ei tähenda seda, et emotsioonidel poleks argumentide kujunemisel mingit rolli²². Analüüsitud esseedes püüavad autorid oletatavat lugejat veenda nii ratsionaalsete faktide kui ka emotsionaalsemate hinnangute kaudu. Siinses artiklis on jagatud kutsevalikut toetavad argumendid kolmeks: ühiskondlikke väärtusi ja müütideale, isiklikku kasu ning töö iseloomu rõhutavad argumendid. Selline jaotus on võetud aluseks seetõttu, et abstraktsete kategoori-

²⁰ **Huntington, S. P.** 1985. *The Soldier and the State. The Theory and Politics of Civil-Military Relations.* The Belknap Press of Harvard University Press: Cambridge, Massachusetts, London, pp. 8–10.

²¹ *Ibid.*, pp. 11–18.

²² **Kaldjärv, M.** 2003. Argumentatsioon meediatekstides. – Tekstid ja taustad II. Tekstianalüüsi vaatepunkte. Toim. R. Kasik. Tartu Ülikooli eesti keele õppetooli toimetised 26. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, lk 16.

riate puhul ei saa eristada seda, kas argument on fakti- või tundepõhine. Samuti vaatavad peaaegu kõik kadetid argumenteerides tulevikku, üksikud põhjendavad oma valikuid mineviku asjaoludega. Tulevikust rääkides ei ole aga võimalik teha vahet faktidel ja arvamustel. Siinses analüüsis on uuritud 74 argumenti. Esimeses tabelis on esitatud esseedes esinenud positiivsed ja negatiivsed argumendid liikide kaupa.

Tabel 1. Kutsevalikut põhjendavad argumendid kõrgema sõjakooli kadettide esseedes

Ühiskondlikud väärtused ja müütideaalid	pos. argumendid	neg. argumendid	Töö iseloom	pos. argumendid	neg. argumendid	Isiklik kasu	pos. argumendid
isamaa-armastus ja kõrgemad huvid	13	–	vaheldusrikas, loomingu-line töö	12	–	materiaalsed põhjused: hea palk, sotsiaalsed tagatised	14
kutsumus	10	1	suur vastutus	–	13	võimalus teha karjääri	1
kangelaslikkus, mehelikkus	4	–	kõrgemad nõudmised, raske töö	–	6		

4.1. Ühiskondlikele väärtustele ja müütideaalidele toetuvad argumendid

Suurem osa analüüsitud argumentidest on ohvitserikutse poolt. Esseedes tuuakse küll välja ka ohvitserikutse raskusi ehk vastuargumente, kuid neidki nähakse positiivses valguses või kummutatakse teiste argumentidega. Essee põhjal selgub, et suurema osa sõjakooli astunud kadettide jaoks on kaitsevälase elukutse teadlik, mitte juhuslik valik. Nad on enda jaoks põhjalikult läbi mõelnud, mida tähendab ohvitseri elukutse, mis selles on positiivset ja mis negatiivset ning kuidas negatiivsega toime tulla.

Valdav osa sõjakooli astunud kadettidest on idealistlikud, õilsate eesmärkide ja kõrgete aadetega. Seega näidatakse lugejale ohvitserikutset positiivselt, rõhutatakse neid ohvitserile olulisi omadusi, mida ühiskonnas ohvitserilt oodatakse. Peamisteks kutsevalikut toetavateks argumentideks ongi **isamaa-armastus** ja **kõrgemad huvid** (13 argumenti), valmisolek anda oma elu isamaa kaitseks, sisemine motivatsioon ja tahe teha oma tööd hästi, anda panus Eesti riigikaitse arendamisse. Oma isiklikud huvid jäetakse siin tagaplaanile, olulisem on riigi ja oma lähedaste heaolu.

- (1) Teadmine, et suudad pakkuda ohutust ja turvatunnet oma lähedastele on ülevaim, mida võib pakkuda ohvitseri amet. Selle nimel tasub pühendada oma elu riigi teenimisele. (7. PK)
- (2) Ohvitseri elukutse valiku tegemisel on kindlasti tähtsal kohal ka sisemine soov ning vajadus anda panus isamaa ja oma rahva vabaduse kaitseks, olles valmis ohverdama end selle nimel. (7. PK)
- (3) Ohvitser on ainukene, kes annab töotuse kõrgemate väärtuste kaitseks – näiteks põhiseaduslik kord, isamaa, vabadus – ohverdada elu. (10. PK)

Ka Gustav Kutsari kaitsevaelase väärtushinnanguid käsitlev uurimus näitab, et Eesti ohvitseridele, kadettidele ja kutselistele sõduritele on tähtsad sellised väärtused nagu au, õiglus, patriotism ja kodaniku kohustus riigi ees.²³

Oluliseks argumendiks on veel see, et kaitsevaelase elukutset peetakse oma **kutsumuseks** (10 argumenti). See annab alust arvata, et kutsevalik on kadettide jaoks olnud läbimõeldud ja teadlik valik.

- (4) Ja minnes vastasele vastu ilma tõsise kutsumuseta oma riiki kaitsta, .. on sama hea, kui tõsta lihtsalt käed ja alla anda. See on lihtsalt selline töö, mida ainult raha pärast ei saa teha. .. ja siin tuleb väga hästi esile, miks on vaja ohvitseritöös kutsumust. Sa teed midagi, mitte sellepärast, et sa pead seda tegema ja sulle makstakse raha. Vaid sa teed midagi, kuna sa tunned, et see on ainuke õige teguviis ja sul ei ole muud võimalust. (10. PK)
- (5) Kutsumus on palju võimsam motivaator, kui kõik materiaalsed väärtused kokku. Inimene, kes on leidnud oma kutsumuse, on jõudnud oma õnnele ühe sammu võrra lähemale. .. võin uhkelt öelda, et pean ennast õnnelikuks inimeseks, sest minu tulevane amet ongi minu kutsumus. (10. PK)

Neljandas näites tugevdatakse oma arvamust hinnanguliste adverbide ja adjektiivide (tuleb väga hästi esile, ainuke õige teguviis) ning viiendas näites intensiivistava sõnavara kasutamisega (võin uhkelt öelda).

Üks kadett esitab ka vastuargumendi ja leiab, et ohvitseriameti puhul ei ole tegemist kutsumusega:

- (6) Tegemist ei ole kutsumusega. Kutsumus eeldab mingit kõrget eeskju nagu araablattel on Muhamed. Kaitsevaelastel pole oma piiblit, suurt paksu raamatut, mis mingite reeglite täitmise järel

²³ **Kutsar, G.** 2008. Väärtused Eesti riigikaitstes. – KVÜÕA toimetised, nr 11, lk 111. [Edaspidi **Kutsar 2008**]

lubab sind taevasse. Sõduril on vaid rutiin ja lõputu lause kõrvades: “Viimane pingutus mehed! Viimane pingutus!” (10. PK)

Ohvitseri elukutset seostatakse **kangelaslikkusega, mehelikkusega** (4 argumenti). Põhjuseks, miks soovitakse saada ohvitseriks, nimetatakse ürgset kutset, soovi olla võitjate poolel ja teha suuri tegusid. Väidetakse, et sellest elukutsest ollakse juba lapsena unistanud. Siingi lähtutakse ühiskonnas eeldatavasti valitsevast hoiakust, et ohvitseriamet on auväärne ja mehelik amet.

- (7) *Üheks põhjuseks on kindlasti mingisugune kummaline ürgne kutse. On väheseid mehi, kes poleks noorena sõduritega või siis sõpradega sõda mänginud ja vähe on neid, kes poleks tahtnud kehastada mõnda kangelast ning alati olla võitjate poolel. See on midagi, mis teeb inimese jaoks just sõjaväelase elukutse huvitavaks. (7. PK)*
- (8) *On väheseid mehi, kes poleks poisikesena sõpradega sõda mänginud, poleks huvi tundnud relvade ja tehnika vastu. (8. PK)*

Esseede põhjal võib järeldada, et ka tänapäeval ohvitseriõpinguid alustavad noored peavad oluliseks neid traditsioonilisi väärtusi, mida J. Sepp 1993. aastal on nimetanud (julgus, vaprus, võitlusvalmis olek).

4.2. Töö iseloomule toetuvad argumendid

On märgata ka selliste postmodernistlike väärtuste eelistamist, mida oma artiklis on nimetanud Gustav Kutsar (vaheldusrikas elu, vaimne enesetäiendamise, omalooming)²⁴. Ühe olulise põhjusena kaitseväelase elukutse valikul nimetatakse töö **loovust ja vaheldusrikkust** (12 argumenti). Ohvitserikutse muudab kadettide jaoks ahvatlevaks see, et ohvitseri elu on pidev õppimine ja enesearendamine. Siin lähtutakse isiklikest huvidest, soovist ennast teostada. Ohvitseri tööd peetakse vaheldusrikkaks, huvitavaks ja loominguks, mis pakub pidevalt väljakutseid, avastamisrõõmu ja rahuldab ka seiklusjanu.

- (9) *Olla ohvitser tähendab seda, et sul on maailma üks vaheldusrikkamaid töid – ei või kunagi olla päris kindel, mis järgmine päev toob. See ongi see, mis minu arvates lisab sellele tööle vajaliku võrvi. .. Teadmine, et iga uus päev on uus väljakutse, millele vastu astuda, paneb paljud seda ametit armastama ja tahtma endast veelgi enamata anda.*

²⁴ Kutsar 2008, lk 116.

- (10) Erinevalt teistest ametitest on ohvitseri amet väga huvitav ning rohkelt väljakutseid esitav. Probleeme mida töö käigus lahendada tuleb on erinevaid ning lahendusi nende ületamiseks väga mitmeid. Siinkohal saab ohvitser peale oma juhi võimete arendada ka oma loovat mõtlemist ehk kunstiannet. Kunstiannet seepärast, et lahinguolukorrad on igakord uued ning erinevad eelmisest. Kuna lahingu juhtimine pole täpisteadus, vaid kunst siis seega tuleb kogu aeg improviseerida .. (7. PK)

Kümnenda näite algusesse sisestatud fraas *erinevalt teistest ametitest* on selge vastandus, kus seatakse vastakuti huvitav ohvitseriamet ja igavad *teised ametid*. Ohvitseri võrreldakse kunstnikuga. Siin lükatakse ümber ühiskonnale hüpoteetiliselt omistatav arvamus, et ohvitser on üksnes masin, kes ei pea oma peaga mõtlema, vaid täidab ainult käske. Teisedki kadetid kasutavad ohvitserikutsest rääkides *kunstniku*-metafoori. Üks 7. Pk kadett kirjutab, et *võit lahingus on ohvitserile kui tõeline meistriteose lõuendile panek*.

Esseedes arutletakse ka ohvitserikutse negatiivsete külgede üle. Peamiseks vastuargumendiks on **suur vastutus** (13 argumenti), vastutus inimelude eest, mida täie tõsidusega tunnetatakse.

- (11) Vähe on sääraseid elukutseid, mis sisaldavad nii rasket vastutuskoormat kui seda on ohvitseri oma ... Juhina peab ta tegema otsuseid, mis võivad viia inimeste hukkamise või vigastamiseni – need ei ole sugugi populaarsed otsused. (7. PK)
- (12) ...tegelikult peab ohvitser mitut sõda korraga – ta peab täitma kõrgemalt poolt tulnud korraldused, peab sundima alluvad neid täitma ning peab leidma endas jõudu vastu astuda iseenda nõrkusehoogudele .. (7. PK)

Samas nähakse ka selles vastutuses positiivset, vastutus põhineb usaldusel, mis tuleb välja teenida, ja selle vastutusekoorma kaudu saab ennast tõestada:

- (13) Vastutus on iga ohvitseri teenistuse igapäevane osa. Vastutus oma alluvate eest, vastutus oma allüksusele kuuluva vara eest. ... kui inimene pannakse millegi eest vastutama, tähendab see, et teda usaldatakse ja ta peaks selle üle uhke olema.

Negatiivse vastuargumendina nimetatakse veel seda, et ohvitserile esitatakse **kõrgemaid nõudmisi**, ohvitseriamet on raske ja seab teatud piiranguid (6 argumenti).

- (14) *Ohvitser on pidevalt tähelepanu all – talle esitatakse kõrgemaid nõudmisi kui teistele, sest ohvitser peab olema kindel seal, kus seda teised ei pruugi enam olla.*
- (15) *Amet piirab teatud mõttes ka otsustamisvabadust, sest sageli pole võimalik valida, mis meeldib ja mis mitte, see ei huvita kedagi – käsk tuleb täita. Ka pereelu arvelt tuleb ohverdada, sest sõjaväelane ei saa oma perele lubada, et ta iga päev kell viis koju tuleb.*

4.3. Isiklikule kasule toetuvad argumendid

Gustav Kutsari uurimusest selgus, et kaitsevälased peavad väga oluliseks sotsiaalset kindlustatust²⁵. Sama võib väita ka sõjakooli kadettide esseede põhjal. Isiklikku kasu rõhutavatest argumentidest mainitaksegi eelkõige **materiaalseid põhjusi**: head sissetulekut, kindlat töökohta ja sotsiaalseid tagatise (14 argumenti). Sellised argumendid lähtuvad kadeti enese huvidest. Materiaalseid väärtusi peetakse küll oluliseks, kuid siiski mitte esmatähtsaks: enamikul juhtudel seostuvad materiaalse argumentidega väljendid *teiseks, teisena, veel, lisaks*. Olulisim pole materiaalne heaolu, vaid iseseisvus ja majanduslik sõltumatus, mis ohvitserikutse materiaalse aspektiga kaasneb.

- (16) *Teiseks mõjuvamaks põhjuseks on majanduslik olukord. Paljud eelistavad Sõjakooli teistele kõrgkoolidele, kuna erinevalt üliõpilasest saab kadett kiirelt iseseisvaks ja ei sõltu enam nii väga oma vanematest. Ning peale õpingute lõpetamist on kindel töökoht tagatud. (7. PK)*
- (17) *Eesti Kaitseväge ohvitserile on riigi poolt ette nähtud teatud eelised. Talle on määratud igakuiselt kindel summa toiduraha ning vastavalt ametikohale tasu korterikulude katteks. (8. PK)*
- (18) *Teiseks, võibolla isegi kõige tähtsamaks põhjuseks on ikkagi raha. Hea õppetoetus, tasuta söök ja elamine – need on väga suureks plussiks. Kõige tähtsam on muidugi kindel tulevik. Selleks on kindlasti hea töökoht, peale kooli lõpetamist. See on tänapäeva Eesti ühiskonnas väga tähtis, kuna tööpuudus on suur. (8. PK)*

Kaheksateistkümnendas näites ei ole kirjutaja raha olulisuses päris kindel, selle toovad esile kõhklusele viitavad adverbid *võib-olla, isegi ja ikkagi*. Vastuvaidlematult oluline on kindel tulevik (*kõige tähtsam*) ja hea töökoht (*kindlasti*). Oma argumenti põhjendab kirjutaja ratsionaalselt (*See on tänapäeva Eesti ühiskonnas väga tähtis, kuna tööpuudus on suur*).

²⁵ Kutsar 2008, lk 124.

Sõjakooli kadetid on ka üsna ambitsioonikad ja kõrge saavutusvajadusega ning peavad tähtsaks motiiviks võimalust **karjääriredelil** kõrgele tõusta. Samas ollakse siiski realistlikud ega arvata, et au ja kuulsus tuleb lihtsalt kätte.

- (19) *Karjääriredelil on võimalk tõusta väga kõrgele pingutades ja vaeva nähes.*

Analüüsitud esseede seas oli üks, mille autor oli äärmiselt kalkuleeriv ja praktiline, pidas raha kõige olulisemaks ja arvas, et lõppude lõpuks taandub kõik siiski materiaalsele väärtustele.

- (20) *Palk on siiski kapitalistlikus ühiskonnas kõige määravam faktor. Palk paigutab sind majanduslikult teatud tasemele. .. Kui keegi tuleks mulle rääkima, et palk pole tema jaoks kõige tähtsam väljund siis ma sisimas naeraks selle ilukõne välja .. Sinisilmne jutt, nagu ei oleks sulle palk oluline on otsene debiilsus, see on fakt. (10. PK)*

Kahekümnendas näites apelleerib kirjutaja sellele, et palk on kõige olulisem. Ta näib tajuvat ka ise hüpoteetilist vastuseisu ja nõrgendab oletatavat vastuargumenti tugevalt emotsionaalsete väljenditega, nimetades seda *ilukõneks, debiilsuseks ja sinisilmseks jutuks*.

Sellesama kadeti suhtumine on pessimistlik. Tema jaoks ei tähenda ohvitseriks olemine kutsumust, see on vaid üks töö, mille *ainus põhjus* on teenida välja igapäevane leib.

- (21) *Üldpilt on must, ohvitseride elud on rajatud rutiini karidele. On vaid päevast päeva rügamine. Oma igapäevase leiva väljateenimine on ainus põhjus pingutamiseks. .. Sõduril on vaid rutiin ja lõputu lause kõrvades: "Viimane pingutus mehed! Viimane pingutus!" (10. PK)*

Esseedes välja toodud argumentid osutavad, et materiaalsed põhjused ei ole kaitseväelase kutsevalikul määravad. Suurem osa sõjakooli kadetidest, kes rahast ja materiaalsest väärtustest juttu teevad, ei pea neid esmatahtsaks. Enamik tulevastest ohvitseridest leiab, et ohvitser saab olla vaid selline inimene, kes tunneb, et see amet on tema kutsumus, ja suhtub põlastusväärselt sellesse, et ohvitserid teevad oma tööd vaid raha pärast. Kirjutajad küll tunnistavad selliste ohvitseride olemasolu, kuid vastandavad end neile selget hoiakut väljendava keelekasutusega. Selliste kaitseväelaste nimetamisel kasutatakse emotsionaalset metafoore *tühjad mundrid*, kus kirjutaja negatiivne suhtumine avaldub sõnavaliku kaudu.

- (22) *Normaalne palk meelitab aga kohale “tühje mundreid”. Need on mehed või naised, kes on kaitseväes ainult raha pärast ja lahkuksid sealt kohe, kui keegi pakuks neile paremat palka ja ametit, kus vähem liigutama peab. Sellised inimesed on balastiks relvajõudele ja tervele ühiskonnale.*

Niisuguseid juhte peetakse ka otseselt ohtlikuks kaitsevæele.

- (23) *Lõpptulemusena on “tühjale mundrile” usaldatud üksus nõrk ja võitlusvõimetu.*

5. Autori positsioon

Retoorilise argumentatsiooni uurimisel pakubki huvitavat infot see, mis positsioonilt oma seisukohti avaldatakse: kas autor seob end esitatava väitega või distantseerib end sellest. Kirjalikus argumentis saab näidata oma isikut selle kaudu, mis positsioon endale argumenti edastajana valitakse, olgu selleks siis *mina-*, *meie-*vorm või mõni üldistav liigitermin. See, kas autor avaldab arvamust isiklikust *mina*-vaatepunktist, *meie*-vaatepunktist, mis ühendab Eesti riiki või kaitsevæelasi, või üldisemalt ohvitseride nimel, annab märku tema enesemääratlusest ja ka hoiakutest. Järgnevas analüüsis ongi lähemalt vaadeldud üldistamise ning *mina* ja *meie* viiteala osatähtsust.

5.1. Üldistamise osatähtsus

Suur osa kadettidest räägib ohvitserikutsest, kasutades liigiterminit *ohvitser* ja teisi üldistavaid nimetusi kas ainsuse- või mitmusevormis. Ohvitserikutse üle arutledes mainiti sageli sõnu *inimene*, *mees*, *sõdur*, *sõjaväelane*, *kaitsevæelane*, *alluv* ja *ülem* (vt tabel 2).

Tabel 2. Liigiterminite kasutus kõrgema sõjakooli kadettide esseedes

Liigitermin	Ainsus	Mitmus
Ohvitser	409	146
Inimene	93	75
Mees	18	35
Sõdur	22	40
Kaitsevæelane	9	18
Sõjavæelane	18	8
Alluv	9	62
Ülem	22	15

Kasutades liigitermineid, kadetid ühelt poolt distantseerivad ennast oma väitest, kuid samal ajal paigutavad end ka selle rühma liikmeks, kelle nimel nad üldistusi tehes räägivad. Sellega nad ühtlasi viitavad konsensusele ja tugevdavad autori positsiooni. Kirjutajad on tajunud ainsuse stilistilist mõjujõudu²⁶ ja kasutavad eelkõige liigiterminit *ohvitser*, kellega nad ennast eelkõige samastavad, peaaegu kolm korda sagedamini ainsuses kui mitmuses.

(24) *Tehes oma tööd hästi, annab ohvitser suure panuse meie ühiskonna kõlbelisse arengusse .. (7. PK)*

Nagu tabelist näha, kasutatakse ka liigitermineid *inimene*, *sõjaväelane* ja *ülem* rohkem ainsusevormis.

(25) *.. kui inimene pannakse millegi eest vastutama, tähendab see, et teda usaldatakse ja ta peaks selle üle uhke olema. (7. PK)*

(26) *Sõjaväelane peab 24 tundi päevas olema võimeline oma riigi kaitse ülesanneteks. (10. PK)*

(27) *Olukorras, kus asjad kipuvad kontrolli alt väljuma, tuleb ülemal säilitada rahu. (7. PK)*

Seevastu sõnu *sõdur* ja *alluv* kasutatakse enam mitmusevormis. Kirjutajad samastavad ennast rohkem ülema ja ohvitseriga: tulevaste ohvitseridena ollakse need, kes peavad juhtima sõdureid ja vastutama alluvate eest.

(28) *Sõdurid näevad, et ohvitser trotsib samu ohtusid, elab ligilähedastes tingimustes ning austavad teda. (7. PK)*

(29) *Selleks ju ohvitseri vaja ongi – et juhtida, suunata oma alluvate töid ja tegemisi. (7. PK)*

Üldistavaid nimetusi piiravad autorid ka hulka väljendavate noomenitega (*vähesed*, *paljud*, *keegi*, *kõik*), mis lisavad nende arvamusele kaalu. See on retooriline võte, mille abil saab oma argumenti tugevdada. Peale statistiliste andmete saab kvantiteeti edasi anda just sõnaliste hinnangutega, mis on tihti mõjusamadki kui pelk statistika.²⁷

Analüüsitud esseedes tugevdati oma argumenti kõige rohkem sõnaga *palju(d)* (30 korral), järgnesid *kõik* (14 korral), *keegi* (10 korral) ja *vähesed* (8 korral). Autori positsiooni ohvitserikutse pooldajana rõhutab see, et konsensust rõhutav *paljud* ja *kõik* seostub alati plussargumentidega, *vähesed* ja *keegi* aga pigem eitavate verbivormide ja miinusargumentidega.

²⁶ Kasik 2007, lk 73.

²⁷ Jokinen 1999, lk 146.

- (30) *Kuna kaitseväes puutub eelpool nimetatud asjadega palju kokku, saavad paljud oma hobi ja töö ühendada.* (8. PK)
- (31) *Eestis on loodud kool, kus saada heaks ohvitseriks ja selle peaksid lõpetama kõik, kes on selle ameti valinud.* (8. PK)
- (32) *Ilma isamaa-armastuseta oleks selline otsus kuidagi võlts ning teeseldud, sest keegi pole ju valmis andma oma elu millegi eest, millest ta tõeliselt ei hooli.* (7. PK)
- (33) *On väheseid mehi, kes poleks noorena sõduritega või siis sõpradega sõda mänginud ja vähe on neid, kes poleks tahtnud kehastada mõnda kangelast ..* (7. PK)

Üldistava liigitermini kasutamine kadettide esseedes on ootuspärane. Põhjuseks võib olla see, et valdavalt kadetid siiski ei ole veel ohvitserid, vaid saavad selleks alles oma õpingute lõpetamise järel. Kirjutamise hetkel on ohvitserikutse nende jaoks midagi kättesaamatut ja aukartust äratavat, mida nad ette kujutavad ja oma tekstides seda võimalikku tulevikku kirjeldavad. Ühtaegu tuleb mõnda, et ka teema ja žanr nõuab üldistamist. Üldistamine on aga samuti märk rühmakuuluvuse tunnetamisest. Kadetid räägivad endast pigem kaitseväelaste esindajana, mitte konkreetse üksikisikuna ohvitseri rollis. Samal ajal esitavad nad oma arvamuse toetajana abstraktse *paljud* või vastupidist seisukohta esindavana *vähesed*.

5.2. *Mina* viiteala

Ohvitserikutse üle arutledes esitavad kadetid oma seisukohti ka isiklikust vaatepunktist, kasutades *mina*-vormi. Jeanne Fahnestocki ja Marie Secori järgi²⁸ saab *mina* olla argumentis järgmistes funktsioonides: *mina* isikliku kogemuse vahendajana, *mina* autoriteedina ja kirjutaja-*mina*. *Mina*'l isikliku kogemuse vahendajana võib olla lugejale suur mõju, sest ikka tuntakse sümpaatiat autori vastu, kes on midagi isiklikult läbi elanud, nii kandub see sümpaatia üle ka tema väitele. Samuti saab lugejat mõjutada enesele autori-teedi loomise kaudu, ent tõhus vahend võib olla ka see, kui ennast näidatakse tavalise inimesena. Tavalise, kirjutaja-*mina* efekt peitub selles, et ennast paigutatakse samale positsioonile kui lugeja, mitte ei vastandata end lugejale.

Kokku leidis esseedes 218 *mina*-deiktikut. Kadettide töödes eristub *mina*-vormi kasutuse puhul selgesti see, et *mina*-vormis räägitakse eelkõige siis, kui oma valikuid põhjendatakse mineviku asjaoludega või räägitakse millestki, mille puhul toetutakse oma isiklikule kogemusele.

²⁸ **Fahnestock, J.; Secor, M.** 1990. *A Rhetoric of Argument*. New York: McGraw-Hill, pp. 333–335. [Edaspidi *Fahnestock, Secor 1990*]

- (34) Ma mäletan, et mind hakkas see asi huvitama juba viieteist aastaselt, kus ma esimest korda sattusin kokku sõduritega. (8. PK)
- (35) Olles vaimustuses relvadest, nagu selles eas kohane, mõtlesin minagi, et hakkas isegi kunagi sellise asjaga tegelema. (10. PK)

Samuti püütakse *mina* abil enesele autoriteeti luua.

- (36) Kui nüüd vaadata asjale minu, kui tulevase ohvitseri vaatevinklist, siis minu jaoks on ohvitseriks olemine mõlemat: nii kutsumus kui ka kutse. (10. PK)

Sellisel juhul tuleb sageli esile ka *mina* kui kritiseerija roll, kus vastandatakse enese arvamus mingi teistsuguse (enamasti miinusmärgilise) arvamusega, millega ei olda nõus. Kritiseerija rollis *mina* kasutab rohkelt eitusi (*olen näinud .., kes ei viitsinud; olen tähele pannud, .. et ei ole selgeks teinud*).

- (37) Oma kogemusest tean rääkida, et mõlemat tüüpi ohvitserid on kaitsevääs esindatud. Olen näinud ohvitseri, kes ei viitsinud harjutusi korralikult läbi mõelda ja proovisid asja enda jaoks võimalikult lihtsaks teha. (10. PK)
- (38) Tänapäeval olen ma aga tähele pannud, et paljud ohvitserid ja ohvitseri kandidaadid ei ole endale selgeks teinud, milline üks ohvitser olema peab. (8. PK)
- (39) Minu arvates on väga tähtis aru saada, et mitte kõik, keda nimetatakse ohvitseriks pole tegelikult ohvitser selle täismahus või seda auastet välja teeninud. (7. PK)

Mina-vormi kasutatakse siis, kui tahetakse üldisest arvamuselt taanduda, esile tõsta oma arvamus. Nii püüab autor oma seisukohta rõhutada ja vastandada ennast teistele võimalikele seisukohtadele.

- (40) Teisalt ega ka töötasu ei ole kõige väiksem, kindlasti arvan, et ka raha on üks põhjus, miks riskitakse eluga ja minnakse vabatahtlikult pingekoldesse.
- (41) Mina isiklikult arvan, et ohvitseril on igati õigus saada lisakompensatsioone stressirohke ja vastutusrikka töö eest.

Eelnevates näidetes on *mina* enesekindel arvaja, kes võtab vastutuse oma sõnade eest enda peale.²⁹ Sellest annab 40. näites tunnistust rõhumäärsõna

---

²⁹ Ratia 2005, p. 129.

kindlasti ning 41. näites mäürsõna *isiklikult* ja personaalpronoomeni pikk vorm. *Mina*-vormi kasutamine muudab autori suhte analüüsitavasse teemasse isiklikumaks.

5.3. Meie viiteala

Peale liigitermini ja *mina*-vormi kasutavad kadetid oma seisukohtade väljendamiseks ka *meie*-retoorikat, seda küll vähem kui eelnevalt nimetatud võtteid. *Meie*-deiksis on eesti keeles kollektiivi väljendaja nagu paljudes teisteski keeltes. *Meie* kasutamine on üks huvitavamaid retoorilisi võtteid, mille kaudu antakse teada, et väite esitaja ei räägi üksi enda eest, vaid esineb suurema hulga nimel. Erinevate institutsioonide esindajad kasutavad sageli *meie*-vormi, mille kaudu üritatakse kindlustada institutsiooni seljatagust.³⁰

Jeanne Fahnestocki ja Marie Secori järgi³¹ võib *meie*-vormi kasutada mitmes funktsioonis. Kõigepealt võib *meie* hõlmata *mina* ja *sina* ehk lugeja ja kirjutaja. *Meie*-vorm on tark valik, kui argument toetub väärtustele ja hinnangutele, mida lugeja ja kirjutaja jagavad. Rääkides *meie* positsioonilt, saab oma lugejale meelde tuletada seda, mis on ühine.

Teiseks kasutatakse *meie*-vormi siis, kui räägitakse üksikisikuna kõrge-
malt positsioonilt, esindades mingi organisatsiooni, institutsiooni, rühma seisukohti. Ametlikku *meie*-vormi võib kasutada ainult teatud situatsioonides. Kõlab üleolevalt, kui autoriteet räägib *meie*-vormis positsioonilt, mis ei esinda tema kuulajate seisukohti. Kolmandaks saab *meie* abil väljendada ühtse rühma seisukohti: luuakse rühm, kuhu kuuluvad lugeja ja kirjutaja, kust aga *nemad* on kõrvale jäetud.

Seega on *meie* ka deiktik, millel on mõjutamisfunktsioon. Katie Walesi sõnul³² vähendab pronoomen *meie* kirjutaja kasu ja suurendab lugeja kasu, kuid kirjutaja autoriteet, subjektiivne, minakeskne vaatepunkt on selle tagant siiski nähtav. *Meie* abil on võimalik tähistada mingeid inimrühmi ja samal ajal teised inimrühmad välja jätta, luues nii *meie–nemad* vastanduse³³. Kirjutaja tahab liita lugejad asjasse pühendatute hulka, kellel on midagi ühist, näiteks samad huvid või sama elukutse. Selline rühmaidentiteedi loomine on tõhus juhul, kui on ühised kogemused ja jagatakse ühiseid muresid. Sel juhul tugevdab argumendi keelekasutus seda ühtsust, aidates lugejatel mõelda endast kui ühtsest rühmast. Seega on *meie*-retoorika üks konsensususe tugev-

---

³⁰ Jokinen 1999, s. 139.

³¹ Fahnestock, Secor 1990, pp. 345–347.

³² Viidatud Ratia 2005, p. 126.

³³ Kasik 2007, lk 104.

damise viise, mille abil autor püüab luua enesele autoriteeti, tuues teised sama rühma esindajad oma väidet toetama.

Analüüsitud esseedes esines *meie*-pronoomenit 132 korral ja *meie* tähistas erinevaid viitealasid. Näidetest 20 on sellised, kus *meie* hõlmab nii lugejat kui ka kirjutajat. Sellisel juhul püüab kirjutaja luua lugejaga ühtsust.

- (42) *Sõda, nagu me teame, ei ole kunagi lihtne ega kerge.* (7. PK)
 (43) *Nüüd kujutame ette, et juhi kohal on inimene, kelle jaoks ohvitseri kutse ei ole kutsumus, vaid lihtsalt rahateenimisviis.* (10. PK)
 (44) *Nii näemegi, et tegelikult peab ohvitser mitut sõda korraga – ta peab täitma kõrgemalt poolt tulnud korraldused, peab sundima alluvad neid täitma ning peab leidma endas jõudu vastu astuda iseenda nõrkusehoogudele, mis võivad tabada inimesi teinekord vägagi ootamatult.* (7. PK)

Kõigis neis näidetes püütakse *meie*-vormi abil üldistada oma arvamust, lähendades seda lugejale.

Rühma esindajana tähistab *meie* kõige sagedamini Eesti riiki ja eestlasi (60 korral). Kersti Lepajõe on uurinud *meie* viiteala abiturientide lõpukirjandites ja teeb järelduse, et ka abiturientid valivad oma tekstides vaatepunktiks pigem laiemat perspektiivi (Eesti riigi), selle asemel et lähtuda konkreetsemast (oma kooli, põlvkonna) vaatepunktist.³⁴

Tulevased ohvitseridki tunnetavad ennast üsna selgesti Eesti riigi ja rahva esindajana. Nagu eespool näha, on isamaa-armastus ka ühiskondlikel väärtustel põhinevatest argumentidest kõige sagedamini kasutatud.

- (45) *Meie riik on väike, meie rahvas on väike, me ei saa lüüa kvantiteediga, väikese rahva eesmärgiks saab olla ainult kvaliteet.* (7. PK)
 (46) *Kaitseväge tähtsust riigi jaoks ei või alahinnata, sest ilma selleta me ei saaks tagada meie maa julgeolekut ja rahva ohutust.* (10. PK)
 (47) *Nad teenisid riigis, mis oli sõjanduses toll ajal üks juhtivamaid maailmas, seega teadsid nad üksikasjalikult ka kõik me vaenlasest, mis muutis meie jaoks asja väheke lihtsamaks.* (8. PK)

Samuti koondab *meie* enda alla inimesi üldisemalt (34 korda). Sellist *meie*-vormi kasutatakse siis, kui räägitakse abstraktsemalt positsioonilt ja üldistades, mingi tekstist äratuntava inimrühma nimel (tänapäeva ühiskond, noored vms).

³⁴ Lepajõe, K. 2004. Isikudeiksis õpilastekstides. – Tekstid ja taustad III. Lingvistiline tekstianalüüs. Toim. R. Kasik. Tartu Ülikooli eesti keele õppetooli toimetised 28. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, lk 84.

- (48) *Kuna me elame demokraatlikus ühiskonnas, siis ei saa ega pea enam rüütel, tänapäeva mõistes ohvitser olema aadli päritolu ja võimulus saada ohvitseriks on olemas igal inimesel. (10. PK)*
- (49) *Me kõik oleme kord unistanud või mõelnud sellest mis võiks olla meie elukutseks või meie kutsumuseks. (10. PK)*

Kaitsevæele ja kaitsevæelastele viidatakse *meie*-vormi abil 17 korral.

- (50) *Meie, tulevase ohvitserkonna ülesandeks on astuda välja sellest varjust ja näidata ennast võimalikult mitmekülgete, haritud inimestena, et ära teenida üldine austus ning kuulumine ühiskonna eliiti. (7. PK)*
- (51) *Me ei pea lõhkeseadeldis rinnal vastaste ridadesse jooksma. (10. PK)*

Ühes essees viidatakse *meie*-vormiga põhjamaalastele.

- (52) *Pealegi, meie põhjamaalastele on ju ka ilmastik väga kurnav. (8. PK)*

Mõnikord on *meie* viiteala sõnaselgelt nimetatud (*meie, tulevane ohvitserkond; meie, põhjamaalased*), sagedamini aga teksti põhjal tõlgendatav. Kadetid tajuvad ennast kaitsevæelastena eelkõige suurema rühma liikmena, Eesti riigi esindajana. Selline vaatepunkt on ka igati ootuspärane, sest nende kohustuseks on kaitsta Eesti riiki ja esseed kahtlemata peegeldavad ühiskonna ootusi, nii nagu kadetid seda tajuvad. Palju vähem räägivad nad endast kui kaitsevæelasest, ohvitserist. Sellisel juhul tuleb arvesse võtta ka psühholoogilisi tegureid, soovimatust oma isiksust täielikult avada.

6. Kokkuvõte

Kaitsevæe Ühendatud Õppeasutuste kõrgemasse sõjakooli õppima asunud kadett on üldjuhul teinud endale selgeks oma tulevase elukutse olemuse, teadvustanud endale selle elukutse häid külgi ja saanud aru ka selle elukutsega kaasnevatest raskustest. Kadettide maailmapilt on ehk veidi idealistlik, sest enamikul neist ei ole suuri teenistuskogemusi.

Kutsevaliku olulisemad põhjendused toetuvad ühiskondlikele väärtustele. Sellised argumendid on õilsad, lähtuvad kõrgematest huvidest, isamaa ja riigi huvidest, oma lähedaste heaolust, isiklike huvisid tuuakse esile harvem. Peamised argumendid, mida oma kutsevaliku põhjendamisel nimetatakse, on isamaa-armastus, kutsumus valitud töö vastu, samuti sisemine

motivatsioon teha oma tööd hästi ja anda oma isiklik panus Eesti riigikaitse arengusse. Kutsevalikul on oluline ka ühiskonnas aegade jooksul kinnistunud arvamus, et ohvitseriamet on mehelik ja auväärne. Argumentidena nimetatakse nn ürgset kutset selle ameti vastu, soovi olla võitjate poolel ja teha suuri tegusid. Seega pole kuhugi kadunud need traditsioonilised õilsad väärtused, mida esimese Eesti vabariigi ajal on nimetanud juba J. Sepp.

Samal ajal on nendele traditsioonilistele väärtustele lisandunud ka uued, postmodernistlikud väärtused. Väheoluliseks ei peeta ka personaalsemaid, töö iseloomul põhinevaid argumente, mille põhjal muudab ohvitserikutse ahvatlevaks pidev eneseareng, see, et töö on huvitav, vaheldusrikas, loomingu- ja pakub palju "väljakutseid". Nimetatud argumendid lähtuvad küll isiklikest huvidest, eelkõige soovist ennast teostada, kuid on lõppude lõpuks siiski rakendatud kõrgema eesmärgi teenistusse: mitmekülgse teadmiste pagasiga ohvitser suudab teha õigel hetkel õigeid otsuseid. Tunnetatakse ka ohvitserikutsega kaasnevaid raskusi, suurt vastutust ja kõrgeid nõudmisi, kuid neidki nähakse enamasti positiivses valguses. Seega peavad kadetid oluliseks ka kaitseväe eetikakoodeksis nimetatud väärtusi: ustavust, vastutus- ja õppimisvõimet.

Isiklikku kasu peetakse oluliseks, kuid mitte esmatahtsaks. Isiklikul kasul põhinevatest argumentidest nimetatakse materiaalseid põhjusi: head sissetulekut, kindlustatud tulevikku, kindlat töökohta ja sotsiaalseid tagatise, majanduslikku sõltumatust. Materiaalsed väärtused ei ole kutsevalikul siiski peamised, enamasti mainitakse neid ühena teiste argumentide hulgas. Materiaalseid huvisid on kasutatud ka negatiivse argumendina, seda mõistetakse nii mõneski kirjutises hukka. Seevastu idealistlike argumente ei mõista keegi hukka ega pane pahaks.

Suurem osa kadetidest kasutab ohvitserikutsest rääkides üldistavaid nimetusi (*ohvitser, inimene, mees, kaitseväelane* jt). Üldistamise tingib ühelt poolt teema ja žanr, kuid samal ajal on see ka märk rühmakuuluvuse tunnetamisest: kadetid näevad ennast eelkõige kaitseväelase esindajana, mitte üksikisikuna. *Mina*-positsioonilt räägitakse siis, kui kõneldakse oma isiklikust kogemusest, soovitakse rõhutada oma arvamust ja vastandada seda võimalikule vastupidisele arvamusele. *Meie*-vaatepunkti esineb harvem. Seejuures tähistab *meie* valdavalt Eesti riiki ja eestlasi.

Kõrgema sõjakooli kadetid tunnevad ühiskonna ootusi ja lähtuvad nendest ka oma argumentide esitamisel.

Kirjandus

- Billig, M.** 1991. Ideology and Opinions. Studies in Rhetorical Psychology. London, Newbury Park, New Delhi: Sage Publications.
- Eetikakoodeksite käsiraamat.** 2007. Koost. T. Aavik jt. Tartu: Tartu Ülikooli eetikakeskus.
- Eemeren, F. H. van et al.** 1998. Argumentation. – Discourse as Structure and Process. Discourse Studies: A Multidisciplinary Introduction. Vol. 1. Ed. Teun A. Van Dijk. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage Publications.
- Fahnestock, J.; Secor, M.** 1990. A Rhetoric of Argument. New York: McGraw-Hill.
- Heikkinen, V.** 1999. Ideologinen merkitys kriittisen tekstintutkimuksen teoriassa ja käytännössä. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 728. Helsinki.
- Huntington, S. P.** 1985. The Soldier and the State. The Theory and Politics of Civil-Military Relations. The Belknap Press of Harvard University Press: Cambridge, Massachusetts, London.
- Jokinen, A.** 1999. Vakuuttelevan ja suostuttelevan retoriikan analysointi. – Diskurssianalyysi liikkeessä. Arja Jokinen, Kirsi Juhila, Eero Suoninen. Tampere: Vastapaino, s. 126–157.
- Kaitseväe eetikakoodeks.** 2004.
<http://www.vk.kra.ee/index.php?option=com_content&view=article&id=114&Itemid=98>, (29.10.2008).
- Kaldjärv, M.** 2003. Argumentatsioon meediatekstides. – Tekstid ja taustad II. Tekstianalüüsi vaatepunkte. Toim. R. Kasik. Tartu Ülikooli eesti keele õppetooli toimetised 26. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, lk 10–43.
- Kasik, R.** 2002. Tekstil on mitu palet. – Tekstid ja taustad. Artikleid tekstianalüüsist. Toim. R. Kasik. Tartu Ülikooli eesti keele õppetooli toimetised 23. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, lk 7–11.
- Kasik, R.** 2004. Interpersonaalse tähenduse konstrueerimine. Ühe intervjuu analüüs. – Tekstid ja taustad III. Lingvistiline tekstianalüüs. Toim. R. Kasik. Tartu Ülikooli eesti keele õppetooli toimetised 28. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, lk 33.
- Kasik, R.** 2007. Sissejuhatus tekstiõpetusse. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Kutsar, G.** 2008. Väärtused Eesti riigikaitstes. – KVÜÕA toimetised, nr 11. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, lk 86–129.
- Lepajõe, K.** 2002. Argumenteerimisoskusest eksamikirjandite põhjal. – Keel ja Kirjandus, nr 4, lk 269–274.
- Lepajõe, K.** 2004. Isikudeiksis õpilastekstides. – Tekstid ja taustad III. Lingvistiline tekstianalüüs. Toim. R. Kasik. Tartu Ülikooli eesti keele õppetooli toimetised 28. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, lk 74–89.
- Perelman, C.** 1996. Retoriikan valtakunta. Tampere: Vastapaino.
- Ratia, M.** 2005. Personal pronouns in argumentation. An early tobacco controversy. – Ed. J. Skaffary et al. Opening Windows on Texts and Discourses of the Past. Pragmatics & Beyond New Series, Vol. 134. John Benjamins Publishing Company: Amsterdam/Philadelphia, pp. 123–141.
- Sepp, J.** 1933. Ohvitser. Tallinn: Joh. Pals'i Kirjastus.

Karen Kuldnokk, M.A., KVÜÕA keelekeskuse keeleteoimetaja-lektor